

DANTEOVI IZVORI

Theologus Dante.

U poretku teologije poznog srednjeg veka mesta za pesništvo zapravo nije bilo. „Pesnik se služi slikovitim izražavanjem radi vlastitog prikazivanja; Sveto Pismo se, međutim, služi slikama i poređenjima jer je to nužno i korisno”, kaže Toma Akvinski u *Sumi teologije*. I dodaje kako je pesništvo najniže među svim saznanjima (*infima inter omnes doctrinam*): „pesnička disciplina se tiče stvari koje se usled vlastitog nedostatka istine ne mogu shvatiti razumom, pa zato on mora da bude zaveden sličnostima. Teologija, međutim, ima posla sa stvarima koje su iznad razuma”. Kad **Dante** Aligijeri započinje stvaranje svoje *Komedije*[•], onda on u dobu potpune prevlasti teologije **mora da pruži uverljivo opravdanje za vlastito delo**: i on će ga naći, ne time što svoju poemu opravdava pred teologijom, nego tako što ideju vlastitog pesničkog dela izdiže na stupanj teologije. Za svoje savremenike on je zato *poeta theologus*, tj. *theologus Dante*. Kao „teolog”, Dante je „bogoslov”, ali ne u značenju bogoslovske doktrine sholastike, već je reč o jednoj **pesničkoj teologiji**, o bogoslovlju putem stihova. Ali da bi dosegao takvu tačku za svoju poemu, Dante je morao da preuzme na sebe stanovište jedne univerzalnosti. Kako je do toga došao, i na koje se izvore iz tradicije mogao osloniti?

Antički i hrišćanski izvori.

Dve su linije koje dolaze iz tradicije i koje je Dante mogao kombinovati za svoje pesničko delo, u prvom redu za svoju *Komediju*. To su s jedne strane antičke – grčke i rimske – povesti o putovanjima s onu stranu života, vizije zagrobnog života; s druge strane, to su slične po temi, ali hrišćanski inspirisane vizije eshatološke^ε ili apokaliptičke^α naravi.

Antički izvori: XI pevanje *Odiseje* i VI pevanje *Eneide*. Ciceronov *Scipionov san*.

1. Dante je mogao imati u vidu starogrčku mitologiju – iz koje će uzeti veliki broj likova za svoju poemu – onako kako je predstavljena u Homerovim epovima, najviše u ***Odiseji***, gde glavni junak tog speva u XI pevanju na nagovor Kirke preduzima putovanje u carstvo senki, Ad, kako bi od pokojnog vrača Tiresije^τ saznao nešto o budućnosti vlastitoga povratka na Itaku. U tom cilju Odisej se upućuje ka obalama Okeana („rub”, ivica sveta), priziva duše umrlih i vodi sa njima razgovore; među

• **Dante Aligijeri** (1265-1321), pesnik tzv. *Božanstvene komedije* (nastale u prvim decenijama XIV veka), izgleda da je imenom bio „Durante” (skraćeno Dante), a prezimenom Alagieri (Alaghieri, prema imenu oca), a glavno delo je naslovio kao *Komediju*. Epitet „božanstvena” ili „božanska” dodat je naknadno, od strane njegovih čitalaca i tumača, najpre Bokača a onda i ostalih, i isprva se odnosio na Dantea kao autora („divino poeta fiorentino Danthe Aleghieri”, stoji u izdanju iz 1481), da bi, nakon Ludovika Dolča (Ludovico Dolce, 1508-1568), od jednog venecijanskog izdanja iz 1555. godine spev bio često označavan kao *La divina commedia*.

^ε **Eshatologija** – religiozno učenje o tzv. poslednjim stvarima – o onome što posle smrti, čeka pojedince i čovečanstvo; učenje o životu posle smrti, besmrtnosti duše, smaku sveta, večnom blaženstvu i paklu. **Eshatološki** – zagrobni, posmrtni.

^α **Apokalipsa** – *Otkrovenje Jovanovo* – proročka knjiga koja uglavnom obrađuje svršetak sveta; odatle → mračno, mistično proročanstvo. **Jahači apokalipse** – kuga, rat, glad, smrt.

^τ **Tiresija** – slepi prorok koji je, tokom svog dugog veka, kazivao istinu Tebancima od Penteja preko Edipa do epigona. Posle smrti jedini od seni je zadržao razum, pa je proricao Odiseju koji je radi toga sišao u Had.

senima koje mu se javljaju nalazi se pokojna majka Antiklija, kao i brojni junaci (Agamemnon, Ahilej, Ajant) sa kojima je ratovao pod Trojom, odnosno likovi koje poznajemo iz mitologije (Tantal, Sizif, Herakle). Priče iz XI pevanja *Odiseje* uglavnom govore o onome što se događalo nakon pada Troje i tokom putovanja Odiseja, ispunjavajući na svoj način mesto između dva Homerova epa, upućujući se ka određenoj metanaraciji.

2. Ali još je više tome upućen drugi antički Danteov izvor, **Vergilijeva Eneida** koja je i napisana kako bi kombinovala, kroz priče o lutanjima Eneje⁶ i potonjem osnivanju Rima, oba Homerova epa u ep o ispunjenju istorije kroz osnivanje „večnoga grada”. Tema Enejinog silaska u „drugi svet” oslanja se na temu Odisejevog silaska, ali je ona kod Vergilija razvijenija nego kod Homera: poput Odiseja, u VI pevanju Vergilijevog epa Eneja silazi kako bi mu pokojni otac Ankiz (koji mu se prehodno bio javio u snu) dao savete za dalje putovanje; praćen vračarom Sibilom i noseći magijsku „zlatnu granu”, on putuje sve do ušća Aheronta i Kokita u Stiks, gde susreće „vazdušasta bića bez tela, slike bez sadržine; jurnuo bi na njih i sekao senke koje se poseći ne mogu”. Posle susreta sa svojim pokojnim krmanošem Palinurom (koji, kao i Elpenor Odiseja, moli Eneju da ga pokopa i tako umiri lutanje duše), Vergilijev junak dolazi do raskršća – levo put vodi u Tartar, mesto gde u mukama borave duše zločinaca, koje se samo dalje spušta u bezdan i tamu (o Tartaru izveštava Sibila), a desno put je ka Elisijumu³, tj. ka Jelisejskim poljima, gde borave duše junaka i blaženih, a gde će se sresti sa pokojnicima, kao i sa dušama koje će odatle tek poći u gornji svet, svet živih, poput Avgusta ili Marcela, Avgustovog nećaka. Ova podela onostranog sveta na pakleni i rajski deo, uz motive ispaštanja i nagrade, proricanja budućnosti, lutanja seni između života i smrti (onih koji više nisu među živima ali su, takođe, nedovoljno mrtvi kako bi se do kraja upokojili), Dante će preuzeti od Vergilija, kao i sam lik ovog autora (1. vek pre n.e.) za svog velikog i prvog vođu na putovanju koje će, u vlastitoj viziji, sam preduzeti.
3. Od ostalih antičkih izvora sa temom putovanja u carstvo senki Dante je mogao, preko posrednih izvora, znati i za **Ciceronovu priču Scipionov san**, iz izgubljene Ciceronove rasprave *O državi* (spis je nestao u V stoleću, ali je pominjan u X i XII veku, da bi bio otkriven jedan njegov prepis početkom XIX veka u Vatikanskoj biblioteci). Reč je o snu gde junak razgovara o budućnosti sa mrtvim dušama, i gde nalazimo opis Ptolomejevog kosmosa sa devet nebeskih sfera, slično kosmosu na koji će se osloniti Danteova transcendentna kartografija. Orfički i pitagorejski uplivi koje Ciceron prenosi – a koji se mogu pronaći i u VI pevanju *Eneide* – o ispaštanju duše posle smrti, o metempsihozi, o telu kao o tamnici, vidljivi su iz mesta na kojem se o mrtvima kaže: „Zapravo žive oni koji su iz telesnih okova umakli kao iz tamnice, dok je ono što vi zovete život u stvari smrt”.

⁶ *Eneja* – sin Trojanca Anhiza i boginje Afrodite. U *Ilijadi* se kaže da je Eneja cenjen koliko i Hektor, premda njegovi postupci nisu naročito herojski, a često ga u zaštitu uzimaju bogovi. On je izrazito pobožan, a Posejdon na jednom mestu proriče da će Enejini sinovi jednom vladati. Iz ovoga nagoveštaja se, mora biti, razvila tradicija koja predstavlja osnovu Vergilijeve *Eneide*, rimskog nacionalnog speva. Prema njoj, Eneja je branio Troju do poslednjeg dana, a pobjegao je iz grada u požaru noseći na leđima starog oca i vodeći za ruku malog sina Askanija. Sa državnim svetinjama, ukrao je preživle Trojanke na dvadeset lađa i krenuo na zapad. Na ušću Tibra je pobedio Turna, koji predvodio domoroce. Njegov sin Askanije (poznat i pod rimskim imenom Jul) je podigao grad Alba longu i zasnovao dinastiju iz koje su potekli Romul i Rem. Loza Julijevaca, kojoj su pripadali Cezar i Avgust, smatrala je da vodi poreklo, preko Eneje, od same Venere.

³ *Elisij* – posmrtno boravište blaženih, o kojem u mitološkoj i književnoj tradiciji postoje prilično nedosledne predstave. Homer u *Odiseji* kaže da je Elisij na dalekom zapadu, s one strane Okeana. Vergilije opisuje pravednike koji u podzemlju, ali pod posebnim suncem i uz Orfejevu pesmu, uživaju večitu sreću.

Hrišćanski izvori: Sv. Pavle, Jovanovo *Otkrivenje* i brojne apokaliptičke vizije srednjega veka.

Hrišćanski izvori su, više nego antički, Danteu mogli tematizovati *viziju putovanja kroz onaj svet kao viziju uspenja*.

1. *Judejska i semitska tradicija* uopšte imala je razvijene predstave o paklu kao mestu ispaštanja duša posle smrti, odnosno o raju kao nagradi za one koji su izmakli iskušenjima greha i slabosti.
2. Jedan od važnih izvora za hrišćanske vizije jeste mesto iz *II poslanice Korinćanima* sv. apostola Pavla o putovanju do „trećeg neba” („Znam čoveka u Hristu koji pre 14 godina – da li u svom telu, ne znam, ili bez tela, ne znam, Bog to zna – bi uznesen do trećeg neba; i znam za tog čoveka – da li u svom telu, ili van tela, ne znam, Bog to zna – da beše iznesen u raj, i da je čuo neiskazive reči koje čoveku nije dopušteno da govori”).
3. Drugi važni izvor za hrišćansku viziju su alegorijske predstave iz *Novoga zaveta* koje su najrazvijenije u *Otkrivenju* sv. Jovana Bogoslova.
4. Već u III veku na grčkom jeziku nastaje **apokrifna* Apokalipsa Pavla (ili Vizija Pavla)**, verovatno rad nekog Egipćanina, koja se krajem IV ili početkom V veka prevodi na latinski i potom biva naširoko prepisivana i širena sve do XV-XVI veka: u njenoj II knjizi se priča o nebeskom gradu, okruženom sa 12 zidova i 4 reke; u III knjizi je reč o oblasti muka, sa rekam žari, usred leda i snega gde duše u mukama ispaštaju grehe; IV knjiga je molitvena i govori o ponovnoj Pavlovljevoj poseti raju.
5. Srednji vek je i sam dao brojne doprinose razvijanju zagrobnih vizija, apokaliptičkoj i eshatološkoj literaturi svake vrste, od *Dijaloga* Grgura Velikog (6. vek), preko različitih popularnih („pučkih”, „narodskih”) apokalipsi i vizija, predstava o poslednjem, tzv. Strašnom sudu^o, slika o raju i o paklu, sve do niza spisa nastalih u XII veku, poput *Vizije Tundala* (sa oko 200 prepisa samo u tom stoleću), *Cvetova povesti* Rodžera iz Vendovera i *Velike hronike* Metju Parisa, *Čistilišta sv. Patrika*, pa do *Vizije Turkila* iz 1206. posle čega za neko vreme kao da prestaje dalje nastajanje ovakve literature. XIII stoleće – ono u čijem se neposrednom duhovnom okrilju formirao Dante – uopšte je stoleće koje se često opisuje kao vek intelektualnog i umetničkog zastoja, kao vek koji je bio posvećen obradi dotle akumulisanih saznanja i otkrića.

Legende o Vergiliju.

Ali srednji vek je takođe razvio jednu posebnu predstavu o Vergiliju kao o nekoj **vrsti antičkog, paganskog proroka Hristovog dolaska**. Ta se predstava inspirisala njegovom *IV eklogom* (često zvanom „Mesijanska”), koja govori o „poslednjem vremenu” i rođenju božanskog deteta („dečko će postati Bog”, „s njim će prestati gvozdeni, i nastaće svuda zlatni vek”, „i oslobodiće se svet večitoga straha”, čemu će prethoditi ratovi, brojne i opake bolesti, uništenja gradova i masovne pogibelji, ali će se, potom, svi radovati novorođenom detetu

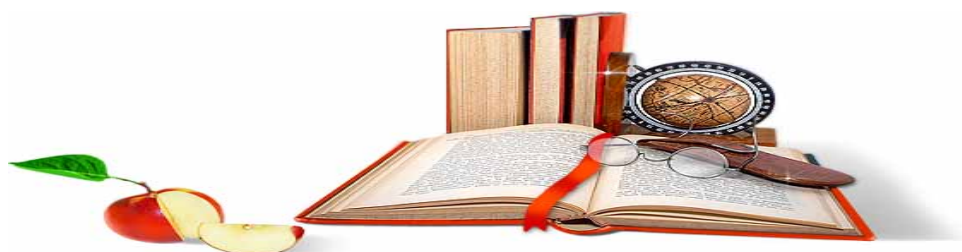
* *Apokrifan* – nesiguran, sumnjiv, lažan, podmetnut. *Apokrifni spisi* – spisi ili knjige koje crkva ne priznaje kao prave (za razliku od kanonskih).

^o *Strašni sud* – bog je odredio jedan dan da pravedno sudi svetu. Bog će suditi svakoga prema njegovim delima bez pristrasnosti. Tom će strogom sudu biti podvrgnuti bludnici i preljubnici, bezbožnici, lažni učitelji, pa i sami pobunjeni anđeli, zločesti biskupi i neverne udovice koje ne ostaju u stanju svog udovištva. Hristos će tada vršiti ulogu sudije živih i mrtvih. *Otkrivenje* u grubim crtama daje jeziv prizor ovog poslednjeg suđenja. Jao onome ko bude sudio bližnjemu, i sam će biti suđen po onom merilu koje je primenjivao na druge.

**---- OSTATAK TEKSTA NIJE PRIKAZAN. CEO RAD MOŽETE
PREUZETI NA SAJTU WWW.MATURSKI.NET ----**

**BESPLATNI GOTOVI SEMINARSKI, DIPLOMSKI I MATURSKI TEKST
RAZMENA LINKOVA - RAZMENA RADOVA
RADOVI IZ SVIH OBLASTI, POWERPOINT PREZENTACIJE I DRUGI EDUKATIVNI MATERIJALI.**

**WWW.SEMINARSKIRAD.ORG
WWW.MAGISTARSKI.COM
WWW.MATURSKIRADOVI.NET**



NA NAŠIM SAJTOVIMA MOŽETE PRONAĆI SVE, BILO DA JE TO [SEMINARSKI](#), [DIPLOMSKI](#) ILI [MATURSKI](#) RAD, POWERPOINT PREZENTACIJA I DRUGI EDUKATIVNI MATERIJAL. ZA RAZLIKU OD OSTALIH MI VAM PRUŽAMO DA POGLEDATE SVAKI RAD, NJEGOV SADRŽAJ I PRVE TRI STRANE TAKO DA MOŽETE TAČNO DA ODABERETE ONO ŠTO VAM U POTPUNOSTI ODGOVARA. U BAZI SE NALAZE [GOTOVI SEMINARSKI, DIPLOMSKI I MATURSKI RADOVI](#) KOJE MOŽETE SKINUTI I UZ NJIHOVU POMOĆ NAPRAVITI JEDINSTVEN I UNIKATAN RAD. AKO U [BAZI](#) NE NAĐETE RAD KOJI VAM JE POTREBAN, U SVAKOM MOMENTU MOŽETE NARUČITI DA VAM SE IZRADI NOVI, UNIKATAN SEMINARSKI ILI NEKI DRUGI RAD RAD NA LINKU [IZRADA RADOVA](#). PITANJA I ODGOVORE MOŽETE DOBITI NA NAŠEM [FORUMU](#) ILI NA

maturskiradovi.net@gmail.com